

Francesc Torrecassana i Sellarés***Un carrer***

1871

Oli/tela

27,5 x 24,5 cm

Museu d'Art de Girona, Núm.reg. 250.309

Fons d'Art Diputació Girona

La singularitat d'aquesta pintura dins la producció coneguda de Francesc Torrecassana i Sellarés (Barcelona, 1845-1918) ens obliga a fer una reflexió sobre l'estricta sistematització establerta a la historiografia de l'art. Encasellem els artistes i les seves obres dins uns estils o escoles preestablerts perquè, com a la vida, necessitem que tot tingui un ordre precís i així poder historiar, i viure, sense riscos. Ara, però, la certesa que aquesta obra, que a primer cop d'ull atribuiríem a l'Escola Luminista, és de Francesc Torrecassana —pintor considerat tradicionalment com un dels fidels seguidors del realisme paisatgístic rural nascut amb Ramon Martí Alsina— ens desmunta el relat i obre portes a una altra manera d'entendre els moviments artístics que donaren pas a la modernitat.

Sobre el pintor Francesc Torrecassana Sellarés s'ha escrit molt poc, encara que el seu nom sempre apareix citat quan es parla del cèlebre paisatgisme català. També és habitual que alguna de les seves pintures s'utilitzi per il·lustrar els textos publicats sobre la història de l'art català més generalistes o sobre el realisme o el paisatgisme català. Probablement per això, malgrat no existir un estudi exhaustiu de la seva figura i de la seva obra, tots sabem qui és i creiem tenir al cap una imatge molt precisa de com s'expressava. I és per això també que quan veiem per primera vegada aquesta pintura, una de les tres que conserva el Museu d'Art de Girona del pintor —dos paisatges, cap dels quals signats, i un retrat del seu company i amic Ramon Amado, dels volts de 1875—, dubtem seriosament de l'autoria perquè se surt del tot d'aquella imatge que ens havíem gravat.

Què veiem en aquesta tela? Llum, veiem llum per tot arreu i els efectes directes de com es projecta a una hora determinada sobre un lloc concret: la llum és la protagonista absoluta de l'escena. I veiem una simplicitat compositiva sorprenent, que prescindeix de detalls, d'anècdotes i de barroquismes innecessaris, i redueix la presència humana a una ombra solament intuïda. I, també, l'aplicació d'una pinzellada àgil i notablement empastada i matèrica, que accentua la força de la composició. Es amb tot plegat com ens transmet d'un sol cop la informació captada de la impressió del natural; tot un manifest plàstic de la modernitat, que encaixaria més amb qualsevol dels artistes contemporanis de l'autor de l'Escola Luminista de Sitges, o fins i tot d'un jove Rusiñol. Tots ells propugnaven els nous corrents i, per sobre de tot, experimentaven amb la captació del natural i els efectes i els contrastos lumínics, enamorats dels paisatges mediterranis.

I què en sabem fins ara de Francesc Torrecassana i de la seva obra? Si bé va realitzar tant retrats com pintura d'història o de gènere, el considerem fonamentalment un paisatgista, alumne destacat i amic de l'artista que més féu per assentar i difondre el paisatgisme català, Ramon Martí Alsina (Barcelona, 1826-1894). Parteix del naturalisme rural après al taller del mestre per continuar en aquesta línia, però despullant progressivament aquell paisatge d'elements prescindibles i evolucionant molt a poc a poc cap a una concepció més lliure i moderna de l'expressió pictòrica, basada en una tímida descomposició matèrica i en el protagonisme de la llum.

Tanmateix, la peça que comentem avui no presenta la manera de fer i de representar la natura habitual en Torrecassana, la qual cosa va justificar el dubte sobre l'autoria, i fins i tot que penséssim que pogués ser d'un Joan Roig i Soler (Barcelona, 1852-1909) o d'un Arcadi Mas i Fondevila (Barcelona, 1852-Sitges, 1934), iniciadors de l'Escola Luminista abans esmentada. Aquests autors centraren la pintura en el protagonisme absolut de la llum i solien introduir perspectives amb diagonals molt marcades i profundes i representaven espais veristes i senzills, donant molta importància a les qualitats matèriques dels elements, terres, camins i cases emblanquinades, característiques totes que observem en aquest *Carrer* del Museu d'Art de Girona.

No obstant això, vam comprovar que aquest quadre ja estava inclòs a la catalogació de pintures del Museu de Girona publicada l'any 1882 (Girbal 1982, núm. 80, p. 28), en vida de l'autor. També vam esbrinar que procedeix del fons de la Comissió de Monuments de Girona, que el cedí al museu després d'adquirir-lo en una de les exposicions anuals realitzades a la ciutat durant la dècada de 1870 per l'Associació per al Foment de les Belles Arts de Girona, en concret

a la celebrada el 1871 —la data registrada de l'ingrés de dues obres de l'autor és el 15 de novembre de 1871—, tal com informa la bibliografia i la documentació d'arxiu consultada (Oliva Prat 1965, p. 34; Llibre d'actes 1866-1885 de la Comissió de Monuments Històrics i Artístics de la Província de Girona, foli 155 v.). Per tot plegat, vam concloure que la pintura havia de ser obra de Francesc Torrecassana i que fou realitzada necessàriament pels volts de 1871: tot un descobriment que situa l'autor a l'altura dels artistes que s'interessaren més per les noves tendències desenvolupades a Itàlia i a França i que no tardaren a arribar al nostre país.

Potser aquest estudi de llum, serè i potent, va ser només un apropament experimental propi dels artistes joves de la seva generació. Hem de pensar que Torrecassana va estudiar a l'Escola Llotja de Barcelona (1859-1865), on va cursar tant els ensenyaments d'aplicació com els estudis superiors de pintura, escultura i gravat, i que durant aquests anys va haver de produir-se necessàriament un intercanvi d'influències amb companys amb qui coincidí a les classes, entre els quals trobem els luministes Joan Roig i Soler (que hi estudià de 1861 a 1863) i Arcadi Mas i Fondevila (alumne durant el curs 1864-1865), sense oblidar Josep Tapió, Ramon Amado, Pere Borrell Delcaso, Simó Gómez, Tomàs Moragas o Aleix Clapés, entre d'altres. Tots aquests artistes es convertiren aviat en figures rellevants de l'art català.

A més, malgrat la seva formació acadèmica, sabem que Torrecassana aviat rebutjà els criteris tradicionals de l'ensenyament, ja que va sumar-se a un document titulat «Al Público» publicat el 1870 a *El Telégrafo*, en el qual una colla de joves artistes es mostraven contraris a l'esperit de tot el que comportava l'ensenyament acadèmic i donava la benvinguda als nous temps.

Suposem també que va fer viatges als focus europeus de més activitat artística, com era costum aleshores. Malgrat que no hem trobat la confirmació que anés pensionat oficialment a Itàlia en acabar els estudis, probablement hi viatjà pel seu compte com era força habitual. Així mateix, sembla que va realitzar diversos viatges a París al llarg dels anys —ja el 1867 va presentar dues obres a l'Exposició Universal d'aquesta ciutat— i que el 1869 passà un temps a Egipte on, entre altres obres, retratà el pas del primer vaixell espanyol pel canal de Suez i, per tant, va participar de l'èxit corrent orientalista, que avui només associem a alguns dels seus companys.

És cert que no és aquest el lloc ni el moment més adient per desenvolupar un estudi biogràfic de l'artista, però no hem volgut deixar de destacar alguns aspectes puntuals de la seva trajectòria que ens poden ajudar a entendre la gestació d'una obra tan avançada en una etapa tan primerenca de la vida de l'autor.

Enrique Claudio Girbal, *Catálogo de los cuadros del Museo Provincial de Gerona*, Gerona, 1882.

Joaquín Pla Cargol, *Catálogo de las obras de Pintura y Escultura existentes en el Museo Provincial de Gerona*, Girona, 1932, núm. 80, p. 24.

Miguel Oliva Prat, *Las Exposiciones de la Asociación para el Fomento de las Bellas Artes de Gerona, en las Fiestas de San Narciso, a últimos del siglo XIX*, Girona, 1965.

Miguel Oliva Prat, "Formación de la pinacoteca provincial Gerundense. Las exposiciones de pintura a finales del siglo XIX", *Revista de Gerona*, 32, 1965 (p. 33-43, reproducció: p. 42).

E.F. Gual, "La monografía de Francesc Torrecassana", *Mirador*, Barcelona, 25 octubre 1934, núm. 298, any IV, p. 7.

J.F. Rafols i J. Renart, "Exposició d'homenatge a Torrecassana", *Butlletí dels Museus d'Art de Barcelona*, II-1935, núm. 45, p. 52-62.

"Las exposiciones y los artistas, Francisco Torrecassana", *Destino*, Barcelona, 4 abril 1942, núm. 246, 2a època, any VI.

Dionís Baixeras, "Francisco Torrecassana", *Destino*, any 1942, núm. 233-258 (gener-juny), p. 11.

Francesc FONTBONA (Fotografies de Ramon MANENT), *El paisatgisme a Catalunya*, Barcelona, Destino, 1979.